

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 8 april 2009

Mål nr

B 4275-08

KLAGANDE

1. R.A.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat M.G.

2. T.K.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat S.R.

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 STOCKHOLM

SAKEN

Mordbrand m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Västra Sveriges dom den 18 september 2008 i mål B 3715-08

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom beträffande R.A, såvitt nu är i fråga, ogillar Högsta domstolen åtalet för mordbrand och bestämmer påföljden för skadegörelse till 90 dagsböter å 50 kr.

Med ändring av hovrättens dom beträffande T.K, såvitt nu är i fråga, ogillar Högsta domstolen åtalet för mordbrand och bestämmer påföljden för skadegörelse till 30 dagsböter å 50 kr.

M.G. tillerkänns för försvaret av R.A. i Högsta domstolen ersättning av allmänna medel med tjugotentusentrehundratjugosex (21 326) kr, varav 13 800 kr för arbete, 2 755 kr för utlägg och 4 771 kr för tidsspillan. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 4 265 kr.

S.R. tillerkänns för försvaret av T.K. i Högsta domstolen ersättning av allmänna medel med tjugosextuseniohundrasextiosex (26 966) kr, varav 12 420 kr för arbete, 4 534 kr för utlägg och 10 012 kr för tidsspillan. Denna kostnad skall stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 5 393 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

R.A. har yrkat att Högsta domstolen ogillar åtalet såvitt avser mordbrand och att påföljden för övrig brottslighet bestäms till dagsböter.

T.K. har yrkat att Högsta domstolen ogillar åtalet såvitt avser mordbrand och att påföljden för övrig brottslighet bestäms till dagsböter.

Riksåklagaren har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Enligt tingsrättens i denna del inte överklagade dom har R.A. och T.K. tillsammans och i samförstånd gjort sig skyldiga till skadegörelse. Gärningen har bestått i att de den 16 mars 2008 i en lekstuga tillhörande Kerstinsgårdens skola i Dalsjöfors, Borås kommun, tänt eld på tomtebloss, inlindat i papper med hundhår, varigenom skador på golvet i lekstugan uppkommit. R.A. har därutöver enligt tingsrättens inte heller i denna del överklagade dom gjort sig skyldig till skadegörelse i tre fall under tiden den 10–13 mars 2008.

Enligt åtalet för mordbrand har R.A. och T.K. den 16 mars 2008 tillsammans och i samförstånd med andra anlagt brand på Kerstinsgårdens skola genom att kasta in tomtebloss och kasta/skjuta raketer in i skolan genom fönster som först har krossats. Branden innebar enligt åtalet fara för omfattande förstörelse av Borås Stads egendom.

Enligt 13 kap. 1 § brottsbalken döms den som anlägger brand som innebär fara för omfattande förstörelse av annans egendom för mordbrand. Med brand avses ”eld som är kommen lös”, dvs. eld som inte är under kontroll (Holmqvist m.fl., Brottsbalken, En kommentar s. 13:8 och Jareborg, Brotten III, 2 uppl. 1986 s. 21 f.). För ansvar krävs således att den tilltalade haft uppsåt att anlägga brand. Vidare krävs att uppsåtet omfattar att det genom branden uppkommer fara för omfattande förstörelse av annans egendom.

R.A. och T.K. har i Högsta domstolen redovisat samma inställning till åtalet som i tingsrätten och hovrätten. R.A. har således vidgått att han var närvarande vid tillfället men har förnekat att han medverkat i gärningen. T.K. har vidgått de faktiska omständigheterna enligt gärningsbeskrivningen men bestritt ansvar eftersom han inte haft uppsåt vare sig att anlägga brand eller att framkalla fara för omfattande förstörelse.

Enligt protokollet över brandorsaksundersökningen går det inte att exakt ange vad som orsakat branden, men det konstateras att påskraketer och papper som vikits runt tomtebloss är brandstiftare.

T.K. har berättat att syftet med att skjuta in de två raketerna – s.k. tigerraketer – och att kasta in tomteblosset genom fönstret var att åstadkomma en ljuseffekt, ”det skulle se tufft ut”, i den mörka byggnaden. Han har berättat att det inte uppstod någon brand när raketerna sköts in men att det började brinna sedan tomteblosset slängts in och hamnat i en soffa. Båda pojkarna har berättat att de visste att det aktuella rummet var möblerat men inte hur.

När det först gäller frågan om R.A.s delaktighet i gärningen gör Högsta domstolen ingen annan bedömning än hovrätten gjort. Det är således visat att R.A. har utfört den åtalade gärningen tillsammans och i samförstånd med T.K.

Frågan i Högsta domstolen är därmed om R.A. och T.K. haft erforderligt uppsåt. Till att börja med skall prövas om de haft uppsåt att anlägga brand.

Det är inte visat att R.A. och T.K. med sitt handlande hade annan avsikt än vad T.K. berättat, nämligen att åstadkomma ljuseffekter. Det är således inte visat att de hade för avsikt – direkt uppsåt – att anlägga brand i byggnaden.

Hovrätten har funnit att R.A. och T.K. handlade med likgiltighetsuppsåt. För att sådant uppsåt skall anses föreligga i förhållande till en viss effekt – i detta fall att det började brinna okontrollerat – krävs dels att gärningsmannen vid gärningstillfället insåg eller var medveten om att det förelåg en risk för att gärningen skulle medföra en sådan effekt, dels att gärningsmannen var likgiltig i förhållande till att effekten skulle förverkligas. Att gärningsmannen borde ha insett att det förelåg en risk för effekten är inte tillräckligt. Det måste alltså vara fråga om ett medvetet risktagande. Avgörande är vidare gärningsmannens inställning eller attityd vid gärningstillfället. Endast om det står klart att han haft en likgiltig inställning till effektens förverkligande skall gärningen bedömas som uppsåtlig. En insikt om att det förelåg en mycket hög sannolikhet för att risken skulle förverkligas är normalt tillräckligt för att gärningsmannen skall anses ha varit likgiltig på ett sådant sätt att uppsåt är bevisat. (Jfr särskilt NJA 2004 s. 176 och 2005 s. 732.)

R.A.s och T.K.s handlande orsakade visserligen en brand som resulterade i mycket omfattande skador men det är inte klarlagt hur stor sannolikheten var för att det skulle börja brinna.

Uppenbart är emellertid att det fanns en risk för att brinnande tigerraketer och tomtebloss som kastades in i byggnaden skulle kunna antända möbler eller föremål inne i byggnaden och därigenom orsaka en brand. Detta måste R.A. och T.K. ha insett. Genom sitt handlande under den aktuella helgen har de visat att de inte brydde sig om att de orsakade skador på och i skolbyggnaden. Omständigheterna är emellertid inte sådana att det står klart att R.A. och T.K. också var likgiltiga till att det skulle börja brinna okontrollerat i den mening som avses i 13 kap. 1 § brottsbalken (NJA 2004 s. 176, särskilt på s. 198). Högsta domstolen beaktar härvid att R.A. och T.K. var 15 år vid gärningstillfället (jfr NJA 2004 s. 479). Det är därmed inte styrkt att R.A. och T.K. hade uppsåt att anlägga brand.

Vid denna bedömning saknas anledning för Högsta domstolen att pröva frågan om R.A.s och T.K.s uppsåt omfattade att det genom branden skulle uppkomma fara för omfattande förstörelse av annans egendom.

Åtalet för mordbrand skall följaktligen ogillas. För den skadegörelse som R.A. och T.K. gjort sig skyldiga till i enlighet med tingsrättens i dessa delar inte överklagade dom skall påföljden bestämmas till dagsböter.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Severin Blomstrand, Ann-Christine Lindeblad, Anna Skarhed och Lena Moore (referent)
Föredragande revisionssekreterare: Örjan Härneskog